

Od vnútroštátnych k odvetvovým pracovnoprávnym vzťahom: vývoj odvetvových pracovnoprávných vzťahov v EÚ

Zhrnutie

Úvod

Cieľom tejto štúdie, ktorá sa zameriava na pracovnoprávne vzťahy v deviatich odvetviach v rámci 27 členských štátov EÚ, je zdôrazniť potenciál v oblasti porovnávania odvetvových pracovnoprávných vzťahov a ukázať, že existuje tendencia k vývoju podobných charakteristík bez ohľadu na štátne hranice. V štúdii sa vymedzujú faktory, ktoré môžu vysvetliť rozdielne stupne medzinárodnej konvergencie v jednotlivých odvetviach, a teda aj potenciál každého odvetvia pre koordináciu na úrovni EÚ.

Štúdia sa zaoberá postavením odvetvia v rámci rozvíjajúcej sa európskej viacúrovňovej správy. Kladie otázku, ako možno ovplyvňovať usporiadanie pracovnoprávných vzťahov na odvetvovej úrovni s odvetvovým riadením na úrovni EÚ. A predovšetkým navrhuje prepojenie medzi postupom európskeho odvetvového sociálneho dialógu a štruktúrami odvetvových pracovnoprávných vzťahov v členských štátoch EÚ.

Odvetvie sa presadzuje ako typická úroveň európskeho sociálneho dialógu a základný prvok európskeho sociálneho modelu s vytváraním odvetvových výborov pre sociálny dialóg, ktoré od roku 1998 vypracovali viac ako 500 spoločných textov.

Štúdia dokazuje, že organizácia a cezhraničná podobnosť odvetví, ako dôležitej úrovne medzi európskou, vnútroštátnou a firemnou úrovňou, ovplyvňuje možnosti rozvoja a realizácie európskeho odvetvového sociálneho dialógu. Naznačuje to úvodný prehľad dohôd a textov vypracovaných v deviatich krajinách, aj keď konkrétne prípady a účinky si budú vyžadovať podrobnejší prieskum, zrejme vo viacerých odvetviach.

Štúdia je založená na troch vzájomne prepojených krokoch.

- Skúma rozdielnosť režimov odvetvových pracovnoprávných vzťahov v jednotlivých krajinách, ako aj rozdielnosť režimov vnútroštátnych pracovnoprávných vzťahov v jednotlivých odvetviach, aby sa overilo, či hospodársky internacionalizované odvetvia vykazujú porovnateľnejšie režimy pracovnoprávných vzťahov.

- Pomocou zhlukovej analýzy popisuje a analyzuje režimy pracovnoprávných vzťahov na odvetvovej úrovni, pričom vypracováva novú klasifikáciu režimov pracovnoprávných vzťahov.
- Rozvíja kvalitatívny výskum vzťahu medzi podobnosťou režimov odvetvových pracovnoprávných vzťahov a výsledkami európskeho odvetvového sociálneho dialógu.

Politické súvislosti

Odvetvie zostáva naďalej hlavnou úrovňou pre kolektívne vyjednanie a organizovanie sociálnych partnerov v približne polovici členských štátov EÚ. Rastie tlak na decentralizáciu vnútroštátnych pracovnoprávných vzťahov, stále však nie je jasné, či to môže čiastočne kompenzovať rozvoj cezhraničnej koordinácie. Tá by mohla vzniknúť v rámci nadnárodných spoločností, v jednotlivých kolách kolektívneho vyjednanie a na úrovni EÚ. EÚ pripravuje od roku 1998 rámec pre európsky odvetvový sociálny dialóg, pričom vzniklo 40 európskych výborov pre sociálny dialóg, ktoré majú dosah na približne 145 miliónov pracovníkov v členských štátoch. Odvetvie je stále hlavnou úrovňou pre vnútroštátny sociálny dialóg vo väčšine členských štátov EÚ a stáva sa základnou úrovňou riadenia na európskej úrovni. Pochopenie odvetvovej dynamiky sociálneho dialógu je preto stále dôležitejšie pre porovnanie vývoja na vnútroštátnej úrovni a pre porozumenie trendom v európskom riadení.

Hlavné zistenia

Odlíšnosti a podobnosti v pracovnoprávných vzťahoch

Niektoré krajiny majú podobné režimy pracovnoprávných vzťahov vo všetkých odvetviach hospodárstva, niektoré krajiny majú veľmi odlišné režimy pracovnoprávných vzťahov v jednotlivých odvetviach a niektoré odvetvia majú podobné režimy pracovnoprávných vzťahov bez ohľadu na krajinu, v ktorej pôsobia. Nezdá sa, že by miera odvetvových odchýlok súvisela s rozličnými tradičnými „typmi“ vnútroštátnych pracovnoprávných vzťahov, s

výnimkou škandinávskych krajín, ktoré vykazujú len malé odchýlky. Podobné režimy pracovnoprávných vzťahov vo všetkých odvetviach majú také rozdielne krajiny, ako sú Fínsko, Malta a Francúzsko. Najmenej podobné režimy pracovnoprávných vzťahov v jednotlivých svojich odvetviach majú Poľsko, Cyprus a Portugalsko. Najväčšia podobnosť vo všetkých 27 krajinách EÚ je v odvetví telekomunikácií, najmenšia v odvetví kaderníctva a skrášľovania. Systémy pracovnoprávných vzťahov sa viac líšia medzi jednotlivými odvetviami ako medzi jednotlivými krajinami. To znamená, že rozdiely medzi odvetviami v rámci krajín sú často väčšie než rozdiely medzi krajinami v rámci toho istého odvetvia.

Stimulačné faktory podobnosti pracovnoprávných vzťahov

Analýza určujúcich prvkov podobnosti pracovnoprávných vzťahov ukázala, že sociálno-ekonomické faktory, ako je internacionalizácia odvetví (napríklad odvetvia, ktoré sú vystavené medzinárodnej konkurencii a majú vysokú mieru prenosnosti miesta výroby), súvisia s podobnosťou režimov pracovnoprávných vzťahov medzi krajinami. Aj nariadenia EÚ môžu odvetvia „ťahat“ k podobnosti režimov pracovnoprávných vzťahov medzi krajinami, a zároveň podporovať faktory, ako je internacionalizácia odvetví, a tým presadzovať podobnosť štruktúr pracovnoprávných vzťahov.

Systémy pracovnoprávných vzťahov medzi odvetviami

Keďže v rámci 27 členských štátov EÚ existujú rozdielne režimy pracovnoprávných vzťahov v jednotlivých krajinách aj v jednotlivých odvetviach, štúdia vypracovala systém typov pracovnoprávných vzťahov, ktorý je inšpirovaný existujúcimi klasifikáciami modelov pracovnoprávných vzťahov na vnútroštátnej úrovni. Tieto typy zohľadňujú rozličné rozmery pracovnoprávných vzťahov pozorované na odvetvovej úrovni. Na základe odvetvového zoskupovania sa ukazuje, že krajiny patria podľa typov odvetvových pracovnoprávných vzťahov do iných skupín, ako sú skupiny, do ktorých patria podľa tradičných vnútroštátnych režimov pracovnoprávných vzťahov.

Posudzovanie odvetvových rozdielov s cieľom určiť podobné typy pracovnoprávných vzťahov ukázalo, že rozloženie typov pracovnoprávných vzťahov nekopíruje „ideálne“ geografické línie, ako je to pri národných klasifikáciách, ktoré rozlišujú škandinávsky, juhoeurópsky a východoeurópsky model. Analýza opäť zistila rozdiel v priestorovom rozložení typov pracovnoprávných vzťahov medzi odvetviami vystavenými medzinárodnej konkurencii (podobné charakteristiky pracovnoprávných vzťahov v 27 členských štátoch EÚ) v rámci jednej alebo dvoch veľkých skupín a odvetviami, ktoré nie sú

vystavené medzinárodnej konkurencii. To naznačuje, že internacionalizácia vytvára určitú mieru konvergencie, ak už nevedie nevyhnutne k jedinému typu pracovnoprávných vzťahov. Naopak, v chránených odvetviach je viditeľnejšie geografické rozloženie, ktoré sa podobá tradičným národným klasifikáciám, čo naznačuje, že systémy odvetvových pracovnoprávných vzťahov viac zodpovedajú rozličným prevládajúcim vnútroštátnym modelom.

Režimy odvetvových pracovnoprávných vzťahov a sociálny dialóg na úrovni EÚ

Táto správa zdôrazňuje určité odvetvové charakteristiky pracovnoprávných vzťahov, ktoré vo viacúrovňovom systéme ovplyvňujú možnosti riadenia európskeho odvetvového sociálneho dialógu. Analýza naznačuje, že odvetvia s podobnými pracovnoprávnymi vzťahmi v jednotlivých krajinách sú spojené s viacerými výsledkami európskeho odvetvového sociálneho dialógu. Údaje tiež naznačujú, že určité charakteristiky pracovnoprávných vzťahov na odvetvovej úrovni môžu uľahčovať sociálny dialóg na európskej odvetvovej úrovni. V odvetviach, kde je európsky odvetvový sociálny dialóg aspoň formálne najproduktívnejší, sa vo všeobecnosti vyskytuje predovšetkým nízka roztrieštenosť príslušných subjektov, vysoká organizovanosť a vysoká úroveň kolektívneho vyjednávania, hoci overenie tejto súvislosti si vyžiada ďalší výskum.

Politické ukazovatele

- Keďže odvetvia sa v špecifikách svojich pracovnoprávných vzťahov odlišujú viac ako krajiny, odvetvie je veľmi sľubnou úrovňou na štúdium európskej konvergencie pracovnoprávných vzťahov a potenciálu európskeho sociálneho dialógu.
- Nariadenia EÚ, ktoré stimulujú internacionalizáciu odvetví, majú zrejme vplyv na usporiadanie odvetvových pracovnoprávných vzťahov.
- Európsky odvetvový sociálny dialóg sa viac rozvíja a zintenzívňuje v odvetviach s podobnými pracovnoprávnymi vzťahmi v členských štátoch EÚ.
- Niektoré odvetvia majú cezhraničné odvetvové usporiadanie pracovnoprávných vzťahov a iné majú vnútroštátne usporiadanie. A naopak, aj krajiny, ktoré charakterizujú decentralizované alebo menej koordinované pracovnoprávne vzťahy, ako je väčšina nových členských štátov, vykazujú rozdiely medzi odvetviami a niektoré ich odvetvia sa ukazujú ako vysoko organizované.

Ďalšie informácie

Správa (*From national to sectoral industrial relations: Developments in sectoral industrial relations in the EU*) Od vnútroštátnych k odvetvovým pracovnoprávnym vzťahom: vývoj odvetvových pracovnoprávných vzťahov v EÚ sa nachádza on-line na tejto adrese <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1110.htm>

Stavroula Demetriades, vedúca výskumu
stavroula.demetriades@eurofound.europa.eu